

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Випуск 20

Рівне – 2010

«Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. – 333 с.

Ювілейний випуск наукової збірки «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» присвячений 70-ти річчю Рівненського державного гуманітарного університету.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на II Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 8–9 грудня 2010 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне);

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 26 листопада 2010 р.

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.102009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29, історико-соціологічний факультет РДГУ.

Таким чином, політика поступок і компромісів, яку свідомо реалізувала правляча верхівка КПЧ після окупації Чехословаччини, супроводжувалася спорадичними спалахами громадської активності, викликані студентським страйком (листопад 1968 р.), відстороненням популярного Й. Сморковського (грудень 1968 р. – січень 1969 р.), самоспаленням Я. Палаха (січень 1969 р.), хокейними кризами (березень 1969 р.), які слугували у підсумку приводом до відставки реформаторської фракції О. Дубчека. На відміну від угодовського керівництва, суспільство продовжувало по інерції жити у конфронтаційному режимі, і навіть малозначний привід загрожував спровокувати конфлікт з непередбачуваними наслідками. Разом з тим, будь-які ексцеси турбували радянське керівництво у значно меншій мірі, ніж перед 21 серпня 1968 р., а, навпроти, давали йому привід посилити свої вимоги і домагатися звільнення реформістів, як таких, що не справилися з обстановкою.

Джерела та література

1. Виднянский С. В. Консолидация профсоюзного движения в Чехословакии 1969–1975 / С. В. Виднянский. – К.: Наукова думка, 1979. – 211 с.
2. Виднянский С. В. Українці Чехословаччини в демократичному русі 1968–1969 рр. / С. В. Виднянский, Р. М. Постоловський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Міжвід. зб. наук. праць. Вип. 6. / НАН України, Ін-т історії України. – К., 1997. – С. 54–66.
3. Латыш М.В. «Пражская весна» 1968 г. и реакция Кремля / М.В. Латыш. – М.: РАН, 1998. – 384 с.
4. Млынарж З. Мороз ударил из Кремля / З. Млынарж; Пер с чешск. – М.: Республика. – 1992. – 287 с.
5. ЦК КПЧ. Пленум 1970. Декабрь. Уроки кризисного развития в Компартии Чехословакии и обществе после XIII съезда КПЧ. Документ, принятый на пленуме ЦК КПЧ в декабре 1970 г. / Пер. с чеш. – М.: Политиздат, 1971. – 64 с.
6. Шик О. Весеннее возрождение – иллюзии и действительность / О. Шик; Пер. с чеш. / Вступ. ст. и общ. ред. Р.Н. Евстигнеева. – М.: Прогресс, 1991. – 392 с.
7. Шкаренков Л.К. О «Пражской весне» / Л.К. Шкаренков // Россия и современный мир. – 1998. – № 2. – С. 209–232.
8. Barta M. Pokus o zachranu reformního programu / M. Barta // Československo roku 1968. Díl.2. Počátky normalizace / Redaktor V. Mencl. – Praha: Parta, 1993. – S.5–50.
9. Cuhra J. Soudní perzekuce opozice na počátku normalizace / J. Cuhra // Za svobodu a demokracii I. Odpor proti komunistické moci. Sborník. Uspořádal J. Cuhra, V. Veber. – Praha: Karolinum, 1999. – S. 130–144.
10. Kadmas P. Studentské hnutí proti ústupkům a porážence / P. Kadmas // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. – S. 245–252.
11. Kaplan K. Československo v letech 1967–1969. 4 část. / K. Kaplan. – Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1993. – 82 s.
12. Felcman O. Počátky ostré etapy normalizace / O.Felcman // Československo roku 1968. Díl. 2. Počátky normalizace / Redaktor V. Mencl. – Praha: Parta, 1993. – S. 51–81.
13. Letak «Proč hladovíme» o studentské hladovce na podporu požadavků J. Palacha a proti politickému vývoji v zemi (1968, 18 ledna, České Budejovice) // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. – S. 270–271.
14. Otevřený dopis dělníkům a rolníkům, v němž stavující studenti vysvětlují smysl a cíl své akce (1968, 18. listopadu, Praha) // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. – S. 259–262.
15. Pecka J. Odbory a heslo generalní stávky v rezolucích z přelomu let 1968–1969 / J. Pecka // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. – S. 207–213.
16. Pernes J. Od demokratického socialismu k demokracii. Nekomunistická socialistická opozice v Bme v letech 1968–1972 / J. Pernes / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Barister & Principal, 1999. – 218 s.
17. Prečan V. Lid, veřejnost, občanská společnost jako akter Pražského jara 1968 / V. Prečan // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. – S. 13–36.
18. Pučík M. Počiatky «normalizacie» slovenskej spoločnosti a ich odraz v armádnom prostredí / M. Pučík // Krízy režimov sovietskeho bloku v rokoch 1948–1989. (Historicko-politologické pohľady) / Zborník. – Banská Bystrica: Pedagogická spoločnosť J.A. Komenského, 1997. – S. 240–260.
19. Prohlášení předsednictva ÚV KSČ k současné politické situaci (1969, 3. ledna, Praha) // Prace. – 1969. – 6 ledna.
20. Rezoluce ÚV Českého odborového svazu pracovníků kovoprůmyslu k situaci kolem volby předsedy FS, vyzývající k připravenosti prosadit kandidaturu J. Smrkovského stávkou (1968, 27. prosince, Praha) // Prace. – 1968. – 28 prosince.
21. Společně prohlášení dělníků a studentů, jak vejádit občanský postoj u příležitosti prvního výročí srpnové okupace (1969, srpen) // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk, 1993. S. 276–278.
22. Text rozhlasového a televizního projevu, kterým se J. Smrkovský obrátil na dělnictvo, aby nevstupovalo do stávky na podporu jeho kandidatury do funkce předsedy FS (1969, 5. ledna, Praha) // Proměny Pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Přípr. a uspoř. J. Pecka, V. Prečan / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. – Brno: Doplněk. – S. 238–243.
23. Vančura J. Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968 / J. Vančura. – Praha: Mladá fronta, 1990. – 156 s.
24. Základní ulohy strany na budoucí období // Pravda. – 1968. – 20. novembra.

УДК 94 (437.6) «1993/1998»

Інна Мартинчук, ст. викладач кафедри всесвітньої історії
Рівненського державного гуманітарного університету

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ СЛОВАЧЧИНИ 1993–1998 РР. В ОЦІНКАХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ СТРУКТУР

У статті аналізуються головні проблеми внутрішньополітичного розвитку Словацької Республіки у 1993–1998 рр. та їх оцінка представниками євроатлантичної спільноти.

Ключові слова: уряд, прем'єр-міністр, опозиція, президент, демарш, резолюція.

В статтє анализуются главные проблемы внутрѣполитического развития Словацкой Республѣки в 1993–1998 гг. и их оценка представителями евроатлантического сообщества.

Ключевые слова: правительство, премьер-министр, оппозиция, президент, демарш, резолюция.

Principal problems the internal political developments of Slovak Republic in the years of 1993–1998 and them appreciation representatives Euro-Atlantic association.

Key words: government, prime minister, opposition, president, demarche, resolution.

Стаття присвячена аналізу оцінки представниками євроатлантичної спільноти основних напрямів внутрішньополітичного розвитку Словацької Республіки (СР) в 1993–1998 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними джерелами для написання цього дослідження слугували матеріали Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ під назвою «Огляди преси та інші інформаційні матеріали,

отримані з посольств, постійних представництв, генеральних консульств України», а також тексти резолюції Європейського парламенту і демаршів Євросоюзу та США 1995 р.

Словацька історіографія постійно звертається до досліджень як внутрішньополітичного розвитку країни, так і різних напрямів її зовнішньої політики. Історики та політологи також звертали увагу на критичні оцінки закордонних медіа політики урядового кабінету В. Мечіара. Насамперед це словацький політолог-міжнародник А. Дулеба. Він виступає з різкою критикою політики уряду В. Мечіара щодо зближення Словацької Республіки з Росією та підпорядкування Словаччини стратегічним інтересам Москви [6].

У цьому дослідженні було використано праці словацького політолога С. Шомолані, яка критично розглядає політику уряду В. Мечіара в статті «Який режим постає в Словаччині?» [12]. Разом із Г. Месежніковим політолог стала редактором збірника з актуальних внутрішньополітичних питань «Словаччина: проблеми консолідації демократії. Суперечка про «правила гри» продовжується» [13]. Дослідниця розглядає проблеми проведення демократичних реформ у державі, пов'язує невдачі інтеграційного курсу з характером внутрішньодержавних процесів.

Головні проблеми внутрішньої політики Словацької Республіки розглядає словацький політолог Г. Месежніков в серії видань про Словаччину, які виходять у формі щорічників – «Словаччина. Загальний звіт про стан суспільства (1995-1998)» [9, 10]. До головних аспектів внутрішньої політики Словаччини звертаються також чеські дослідники Л. Копечек, М. Белко, В. Гавлік, Я. Седлар у своїй роботі «Від Мечіара до Дзурінди» [8].

Метою цього дослідження є проаналізувати зовнішньополітичні рефлексії на внутрішньополітичний розвиток Словацької Республіки та визначити їх основні характеристики.

Об'єктом статті можна визначити оцінку суспільно-політичних реалій Словаччини 1993–1998 рр. представниками євроатлантичних структур.

Методами, на основі яких проводилось дослідження, є історичний та порівняльно-аналітичний.

Завдання дослідження – проаналізувати основні проблеми внутрішньополітичного розвитку країни у визначений період; визначити форми та мету критики суспільно-політичних реалій Словацької Республіки 1993–1998 рр.; проаналізувати реакцію урядових чиновників на критику з-за кордону.

Виклад матеріалу. Суспільно-політичний розвиток Словацької Республіки 1993–1998 рр. привертая підвищену увагу за кордоном. Його оцінки були досить суперечливими: якщо окремі напрями розвитку країни оцінювалися позитивно, то загальні тенденції політичного життя досить часто – негативно. Загальним підсумком висловлювань представників країн Європейського Союзу (ЄС) і НАТО була констатація, що всупереч цілком визнаним результатам економічного розвитку в Словаччині існує дефіцит демократії.

Об'єктом підвищеної уваги зі сторони закордонних медіа, іноземних політиків та представників євроатлантичних структур Словаччина стала в лютому 1994 р., коли розпочалася політична криза в країні. Матеріали про неї публікували як словацькі, так і закордонні газети. Зокрема, «Уолл стріт джорнел» писала: «Уряд В. Мечіара висить на волосу вже декілька місяців. Після виборів він правив в Словаччині часто за допомогою словацьких політичних партій. Розкол політичної сцени свідчить про те, що дорога Словаччини до стабільності ще дуже довга. Потрібні особи іншого характеру, ніж В. Мечіар. Потрібні прагматики, які вкладатимуть енергію не в суперечки, а в результативні компроміси» [1, арк. 86]. А німецька газета «Зюддойче цайтунг» вказувала: «Лукавий тактик В. Мечіар загнав словацький парламент у глухий кут конституційної кризи. Парламент не може саморозпуститися, не може його розпустити і президент. Оголошенням дострокових виборів глава уряду хоче відтягнути свою відставку» [1, арк. 87]. Бельгійська «Лібре Бельгія» наголошувала що, причиною падіння популярності В. Мечіара є не тільки прорахунки у вирішенні господарських проблем, але і невміння з будь-ким співробітничати [1, арк. 88]. «Франкфуртер альгемайне» описувала загальний стан розвитку країни: «Падіння економіки продовжується, на горизонті девальвація словацької крони. Єдине, що зараз у Словаччині найбільш виразне, це нестабільність» [1, арк. 103]. Можна констатувати, що Захід пророкував падіння уряду В. Мечіара та вказував на негативні наслідки політичної кризи як для проведення економічних реформ, так і для побудови демократичної правової держави.

Після утворення уряду Й. Моравчика президент Чехії В. Гавел заявив: «Політична криза у Словаччині зі створенням коаліційного уряду і визначенням терміну виборів – не закінчилася і буде тривати до того часу, поки в Словаччині не стабілізується політична сцена і не утвориться такий тип політичної культури, що гарантує спокійний розвиток держави» [2, арк. 65].

Головними репрезентантами оцінки внутрішньополітичного розвитку держави були закордонні посольства, що інтерпретували словацькі реалії у вигляді інформаційних матеріалів. Зокрема, посол США у СР Теодор Рассел у червні 1995 р. виступив на засіданні Х Пленарної Асамблеї НН-клубу з доповіддю «Політика США щодо Словаччини». У вступному слові він відмітив, що пріоритетними завданнями посольства були подання інформаційних матеріалів про внутрішній стан Словаччини та роз'яснення політики уряду США на території Словаччини. У своєму виступі він зупинився на ключових аспектах політики США щодо Словаччини та Центральної Європи загалом; співпраці в галузі безпеки, економічних та торгових зв'язках та внеску США в процес трансформації суспільства, розвитку демократії та ринкових відносин у Словаччині.

Т. Рассел наголосив, що «США однозначно підтримують продеклароване прагнення словацької влади до інтеграції в євроатлантичне суспільство, суспільство з системою безпеки і процвітаючих демократичних устроїв, з ринковою економікою. Така інтеграція приносить величезні вигоди, що проявляються в покращенні експортних можливостей, входженні інвестиційного капіталу, сучасних технологій і маркетингового досвіду, і, разом з тим, покращенні структур безпеки. США надають допомогу таким трансформаціям словацького господарства в побудові демократичного устрою». Т. Рассел також звернув увагу на те, що пошуки «власного шляху» загрожують небезпекою у відсталості і стагнації, на боротьбу з якими будуть потрібні зусилля цілої генерації [3, арк. 119].

У виступі посла США було також відзначено, що «стосунки з Словаччиною в галузі безпеки були активні і позитивні. Збройні сили СР співпрацювали з представниками військових і оборонних інституцій США на високому професійному рівні, результатом чого є довгий і ефективний список обмінних і навчальних програм, спрямованих на підготовку індивідуальної розвідки Словаччини по партнерських стосунках з НАТО» [3, арк. 120].

Наголосивши на досягненнях двосторонніх відносин США та Словаччини, Т. Рассел все ж звернув увагу на умови розширення НАТО і вимоги до кандидатів: «якщо кандидат у члени не є демократичною державою, відсутнє ринкове ведення господарства, послідовно не проводить політику безпеки і не становить цінності для Альянсу – правдоподібно, що не стане його членом. Зрозумілим є і те, що потенційний член, який підтримує добрі стосунки зі своїми сусідами, має більше шансів на вступ до Альянсу. У цьому контексті США високо оцінюють конструктивні зусилля Словаччини, спрямовані на покращення відносин зі своїми сусідами. США сподіваються, що вдасться вирішити питання, пов'язані з ратифікацією і правомочністю недавно підписаного словацько-угорського договору» [3, арк. 121].

У листопаді 1994 р. уряд СР отримав демарш ЄС, ще один прийшов у кінці жовтня 1995 р. У тому ж 1995 р. такий же демарш надіслали США. В документах відкрито висловлювалося занепокоєння напруженням, яке панує між інститутами влади СР та акціями проти президента, які могли б мати негативний вплив на процес демократичної трансформації. Заяви підкреслювали потребу додержання різних поглядів, дотримання основних прав і обов'язків, що впливають із партнерських відносин СР та НАТО, з асоційованого членства СР в ЄС і з повноправного членства в ОБСЄ [14, с. 4]. Те, що ЄС та США застерігали СР від певних дій у формі демаршів свідчить про побоювання з приводу можливого недемократичного розвитку подій в одній із країн Центрально-Східної Європи, а, з іншого боку, це засвідчувало зацікавленість у ній як у рівноправному партнері.

У листопаді 1995 р. Європарламент (ЄП) прийняв резолюцію, в якій вказувалося, що «якщо словацький уряд буде продовжувати політику, що не дотримується демократії, прав людини і нацменшин, принципів правової держави, ЄС буде вимушений взяти до уваги його програму допомоги співпраці в межах Європейського договору (про приєднання), яка вимушена буде призупинитися» [14, с. 4].

Реакція урядових чиновників на демарші ЄС та США і на резолюцію Європарламенту була негативною. Прем'єр В. Мечіар у радіозверненні виголосив, що не вважає демарш ЄС обґрунтованим, відносно демаршу США відмітив, що американські представники «неспроможні вести рівноправний діалог на найвищому рівні зі всіма представниками СР». Речник РЗДС С. Габер зробив медіа заяву, в якій прирівняв ставлення Європарламенту стосовно Словаччини до політики нацистської Німеччини та політики СРСР стосовно Чехословаччини в 1968 р. Після гострої осудливої реакції суспільства партія від слів свого речника відмежувався. Типовою реакцією тогочасного урядового складу був виступ В. Мечіара на міжнародній конференції «Основи і форми загальноєвропейської інтеграції», що відбулася 10–11 листопада 1995 р. у Берліні. Прем'єр вичитав представників держав-членів ЄС і сам ЄС за стиль «учителя демократії», який має право ставити оцінки за поведінку. Потім нагадав, що «вирішували про нас без нас вже у 1938, 1939 і 1968 роках» [11, с. 2]. Слова словацького прем'єра дали поштовх наступній хвилі демаршів з боку європейських структур. Діалог європейських структур із СР восени 1995 р. нагадував діалог із глухим, який найбільше звинувачує в своїй глухоті інших. Умови, сформульовані ЄС, були зрозумілі, незрозуміла була лише словацька відповідь щодо їх виконання.

Через те, що президент і опозиція кваліфікували згадані демарші і резолюцію як адекватну реакцію на політику урядового кабінету, представники коаліційних партій відповідальність за демарші переклали на президента і опозицію. На думку коаліції, таким чином вони прагнули втягнути закордон до внутрішніх суперечок. Разом з тим, коаліційні партнери використовували реакцію закордоння для пропагування своїх ксенофобних поглядів. Лідер Словацької народної партії Я. Слота визначив демарш США як «квзівку міжнародного спрямування активізуватися проти молоді Словацької Республіки і грубе втручання у внутрішні справи країни» [11, с. 2].

На думку тогочасного словацького уряду, до початку 1996 р. були зроблені всі необхідні кроки, що стосувалися гармонізації права і структурних реформ, і ніщо не заважало розпочати переговори про вступ до ЄС. Протилежну думку висловлювали представники країн-членів ЄС та США, аргументуючи її наступними доказами:

- вся політична влада зосередилася в руках глави уряду з помітними тенденціями подальшого обмеження поділу влади;
- попередня політика щодо національних меншин перекреслена націоналістичними реформами в питаннях використання мови, функціонування шкіл та утворення адміністрації нацменшин;
- незалежність медіа порушена (наприклад, за допомогою скорочення програм, що критикують діяльність уряду);
- недавно створені економічні контрольні органи (Антимонопольний комітет, Найвищий контрольний комітет) були обмежені адміністративними методами [13, с. 76].

Хоча це й звучить парадоксально, але головною зовнішньополітичною проблемою СР в 1995 р. була сумнівна внутрішньополітична ситуація. Демарші ЄС та США можна вважати гострою формою попередження західних держав про те, що розвиток СР відхиляється від стандартних демократичних норм. Представники демократичних держав і міжнародних інституцій, до членства в яких Словаччина прагнула, наполегливо попереджали, що однією з основних і водночас вирішальних умов вступу країни до ЄС та НАТО є суворе дотримання принципів демократії і конституційності. Разом з тим, ці демарші сигналізували й про те, що західні держави зацікавлені в інтеграції Словаччини до європейських та атлантичних структур. Водночас підтвердилася й одна незаперечна істина, що ключ до успішної реалізації зусиль словацької держави до інтеграції знаходиться в руках урядової коаліції.

1997 р. став наслідком попереднього періоду урядової політики стосовно НАТО. Насамперед, слід згадати референдум про вступ Словаччини до НАТО, що «відбувся» в травні 1997 р. Представники опозиційних партій, громадськість, як словацькі, так і іноземні журналісти поставилися до ідеї В. Мечіара провести референдум із цього питання з певною обачністю. Референдум визначили як надто дорогий спосіб виявлення суспільної думки та прагнення прем'єра забезпечити собі політичне алібі. Йшлося про «успішний референдум» при будь-якому результаті: і у випадку негативної, і у випадку позитивної відповіді громадян. Якщо громадяни СР висловляться за вступ до НАТО, прем'єр міг би втихомирити опонентів вступу до НАТО в межах урядової коаліції. Позитивний наслідок референдуму, при очікуваній негативній відповіді Мадридського саміту, міг бути аргументом для власних громадян – голос словацьких людей не почули, і Словаччину в НАТО не хочуть бачити всупереч декларованій волі народу. Негативний наслідок референдуму міг бути для прем'єра виправданням своєї поразки у виконанні критеріїв Альянсу на прийняття нових членів – більшість громадян СР не хоче бути членами Альянсу.

Реалії вказують на те, що РЗДС вважав кращим все-таки другий варіант – негативну відповідь. Для цього був обраний такий варіант постановки питання на референдум, що мав певний негативний вплив на суспільство. До основного питання «Ви за вступ до НАТО?» було додано наступні два: про розміщення ядерної зброї на території СР і розміщення воєнних баз на території СР. До того ж до бюлетеня було додано питання про прямі вибори президента, вирішення якого через референдум не могла допустити урядова коаліція. Підготовка референдуму, кампанія, яка йому передувала, дії представників державних органів призвели до того, що громадяни Словаччини на виборчі дільниці не прийшли і референдум був визнаний як такий, що не відбувся.

Провал референдуму державними органами Словаччини викликав однозначно негативну реакцію в міжнародних організаціях та окремих державах. Д. Дінгер, речник Держдепартаменту США, повідомив, що США вважають поведінку словацького уряду під час референдуму кроком назад від демократичного характеру вільних і справедливих виборів, що відбулися в Словаччині після 1989 р. «Сам процес референдуму, за яким США сліdkували зі всією серйозністю, був порушений. Як наслідок, словацькі громадяни не змогли висловитися з двох дуже важливих для них питань. Неспроможність уряду взяти до уваги рішення ЦВК, яка за словацькими законами відповідає за перебіг референдуму, свідчить про те, що уряд СР не проявляє достатньо поваги до правової держави» [9, с. 237].

Через декілька днів після провалу травневого референдуму 1997 р. комісар ЄС Ханс ван де Брок під час візиту в Братиславу наголосив, що правова держава та демократія в СР не є стабільними: «демократію не можна вважати стабільною у випадку, коли інспекція прав і обов'язків таких інститутів, як президент, Конституційний Суд чи ЦВК, може бути проведена урядом» [7, с. 1]. Комісар ЄС ще раз підкреслив нестабільність політичних інститутів у Словаччині під час візиту міністра зовнішніх справ Крамплової в Брюссель у червні 1997 р.: «Країна, що не виконує умови, не може сподіватися не лише на членство, а й на початок переговорів» [15, с. 1].

Внутрішня боротьба за владу викликала коментарі не лише у очільників європейських та атлантичних структур, але й у представників інших держав. Наприклад, фінська газета «Хельсінгін Саномат» від 2 червня 1997 р. прокоментувала референдум так: «Прем'єр-міністр Словаччини В. Мечіар відмовився від співробітництва країни зі західними державами і явно пішов московським шляхом, яким останніми роками бажаною йти було не дуже багато. У принципі Словаччина подала заявку на членство в ЄС і НАТО, але зневажливе ставлення В. Мечіара до демократії і безжалісна боротьба проти президента М. Ковача призвели до того, що двері туди тимчасово зачинені... Останньою краплею стало беззаконне втручання Мечіара у проведення референдуму. Реакція виборців була зрозумілою. Відсоток голосування склав 9,6... Зв'язки з Росією є привабливими для частини словаків, оскільки Росія та СРСР допомагали словакам, які жили на задвірках Австро-Угорщини та Чехословаччини. Мечіар поводить себе все більш самодержавно і в квітні навіть уклав військову угоду з Росією. Раніше він користувався широкою підтримкою виборців, але під час референдуму одержав такий міцний удар в обличчя від них, що лише нові, чесні парламентські вибори зможуть виправити ситуацію у більш-менш демократичному дусі» [5, арк. 57]. Як бачимо, фіні відкрито пов'язує невдачі інтеграційного курсу з діяльністю прем'єр-міністра.

М. Сіфф у «Вашингтон таймс» з тривогою відзначає існування «третього табору» в Європі, до якого входять країни, що скоріш за все чинитимуть опір розширенню НАТО та можуть відновити свої тісні зв'язки з Москвою. Передусім мова йшла про Білорусь, але автор не виключив можливості встановлення ще тісніших зв'язків між Словаччиною та Росією, хоча ця держава «бореться за ринкові реформи і робить значні зусилля для їх реалізації. Вона також продемонструвала великий прогрес у демократизації країни, однак недостатній, на погляд критиків у США, до яких входить і Держсекретар М.Олбрайт. Вашингтон не виявляє жодних ознак можливості розгляду Словаччини як серйозного кандидата на включення до другого раунду розширення НАТО. Це означає, що прем'єр В. Мечіар може піддатися спокусі повернутися до Росії, яка історично виступила захисником його держави. Такий крок може мати тяжкі наслідки для безпеки Чехії, Угорщини та ФРН, адже Словаччина може відкрити для Москви свою чудову мережу доріг із Сходу на Захід, що були спеціально побудовані, щоб витримати вагу російських бойових танків». На думку автора, нинішня ситуація дозволяє збройним силам Росії загрожувати кордонам Литви і Польщі, яка лише була запрошена до вступу до НАТО, але принаймні до 1999 р. перебуватиме в стадії формалізації стосунків з Альянсом [5, арк. 100–101]. Можна констатувати, що американські аналітики надавали важливого значення питанню вступу Словаччини в Альянс і розуміли можливі наслідки більш тісної співпраці між СР та Росією.

Тут слід зауважити, що словацькі політики різних рівнів хоча й реально оцінювали наслідки політики уряду, але відповідальність за них перекладали на інших. Зокрема, в кулуарних бесідах Я.Куча, учасник других міжнародних курсів «Політика в галузі оборони і безпеки – виклики нового тисячоліття», що проходили 20 вересня–11 жовтня 1997 р. у м. Варна, висловив занепокоєння з приводу політичного стану Словаччини в разі вступу Чехії до НАТО та ЄС: «Кордон Словаччини з Чехією є відкритим, при вступі останньої до Північноатлантичного альянсу та ЄС ситуація може змінитися, що однозначно вплине на економічний розвиток Словаччини, адже значна частка зовнішньоекономічних зв'язків Словаччини зорієнтована на Чехію». Несприятливою, за словами словацького учасника, буде і політична ситуація для Словаччини, яка може потрапити до «сірої зони безпеки» в центрі Європи. «Словаччина сьогодні відповідає основним вимогам до країн, які прагнуть стати членами НАТО з точки зору економічного, політичного, військового розвитку». Щодо опозиції розширенню НАТО серед словацького населення та в парламентських колах країни, то словацький учасник стверджував, що «її рівень не є високим, і, в першу чергу, пояснюється рішенням Мадридського самміту про запрошення до вступу в НАТО у 1999 р. лише Чехії, Угорщини та Польщі» [4, арк. 96]. Чеський учасник названих курсів дотримувався точки зору, згідно з якою «Словаччина не досягла рівня розвитку, відповідного вимогам до країн, що прагнуть до вступу у Північноатлантичний альянс. В СР також не вирішена проблема угорської національної меншини, що негативно впливає на її відносини з Угорщиною і є дестабілізуючим фактором у регіоні» [4, арк. 97].

Критично оцінювали деякі аспекти внутрішньополітичного розвитку Словаччини й США. Йшлося насамперед про оцінку готовності і здатності вступити до НАТО. Занепокоєння політичними тенденціями в Словаччині висловила М. Олбрайт під час зустрічі з міністром закордонних справ П. Гамжіком у квітні 1997 р. Посол США в СР Р. Джонсон у липні 1997 р., висвітлюючи причини неприйняття Словаччини до НАТО, назвав головною причиною антидемократичний розвиток, що полягає в нетолерантному і несправедливому обходженні з опозицією, і в централізації влади.

З іншого боку, Армія СР вимоги вступу до НАТО виконувала. Підтвердив це, наприклад, генерал Д. Ралстон під час візиту в СР у листопаді 1997 р.: «Сполучені Штати не мають ніяких побоювань, коли мова йде про готовність армії СР. Будемо підтримувати вступ Словаччини в НАТО, коли це буде можливо, і з політичного погляду» [9, с. 237.]. Збройні сили СР брали участь у програмі «Партнерство заради миру» та мирних місіях ООН. В 1997 р. Армія СР мала найінтенсивніші відносини зі

збройними силами США та інших держав-членів НАТО. Разом з тим, значні суперечки викликала закупівля зброї в рахунок боргу Російській Федерації, проти чого виступали й представники Армії СР, наприклад, начальник Генерального штабу Армії СР Й. Тухня [6].

У жовтні 1998 р. ЄС висловив занепокоєння з приводу того, що коаліційна більшість у Національній Раді Словачької Республіки (НР СР) ігнорувала рішення Конституційного Суду (КС СР) у справі Ф. Гаульдера, який був незаконно позбавлений депутатського мандата. По цій же справі була прийнята резолюція Європарламенту, що містила заклик вирішити справу депутата Ф. Гаульдера згідно з рішенням Конституційного Суду. На думку Європарламенту, позиція словачького уряду може вести до ізоляції держави. Зокрема, співолова спільного парламентського комітету ЄП–НР СР Г. Босх відіслав до НР СР лист із гострою критикою дій словачького парламенту стосовно мандата депутата Ф. Гаульдера. Він вказав на те, що «ігнорувати подібні дії було б неправильно..., і якщо такі тенденції однозначно не зміняться, то це буде мати наслідки не лише для роботи спільного парламентського комітету, а й для швидкого вступу СР до ЄС» [10, с. 125]. Глава Європарламенту і його заступник відмовилися взяти участь у зустрічі глав парламентів асоційованих членів ЄС у жовтні 1998 р. в Братиславі, внаслідок чого сама зустріч була зірвана. В грудні глава Європарламенту назвав Словаччину прикладом невиконання критеріїв на вступ до ЄС.

Представники уряду та урядової коаліції вважали згадані застереження наслідком недостатньої інформованості про стан справ у Словаччині, підтвердженням неоднакового ставлення Заходу до країн Центральної Європи. Заступник глави НР СР Я. Гуска визначив жовтневу резолюцію Європарламенту нечуваною: «суверенна країна не буде радикально пристосовуватися тим, що буде гвалтувати свої власні погляди і уявлення про демократію» [11, с. 2]. Крім того, джерелом негативної оцінки Заходом розвитку Словаччини урядова коаліція вважала й міжнародну активність президента М.Ковача та представників опозиційних сил. Президент та представники опозиційних партій підкреслювали, що відповідальність за погіршення міжнародного становища Словаччини несе уряд і урядова коаліція, які недотриманням принципів конституційності і демократії знижують шанси СР на вступ до НАТО та ЄС, і тим спричиняють міжнародну ізоляцію країни.

Висновки. Внутрішньополітичний розвиток молодшої Словачької держави постійно перебував у полі зору представників євроатлантичної спільноти, а також її медійних засобів. Слід зазначити, що в цей час явно переважали критичні відгуки та коментарі з їх боку. Доволі жорстка критика стилю правління уряду В. Мечіара, якій піддали Словаччину США та Євросоюз упродовж 1994–1995 рр., поставила урядову коаліцію перед вибором: зміна стилю та змісту внутрішньої політики задля майбутньої інтеграції країни в євроатлантичну структуру, що розцінювалося нею як поразка на внутрішньополітичній арені, або відсутність таких змін, що залишило б Словаччину – на відміну від її сусідів Польщі, Угорщини або Чехії – поза НАТО та ЄС. Зрештою, урядова коаліція задля «виживання» на внутрішньополітичній арені поставила по суті свої інтереси над інтересами держави. Саме тому критичні зауваження, а також конкретні рекомендації на адресу урядовців Словачької держави з боку євроатлантичної спільноти у більшості випадків ігнорувалися до кінця прем'єрства В. Мечіара.

Джерела та література

1. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (далі – ГДА МЗС України). – Ф. 1. Основний фонд. – Оп. 5. – Спр. 7320. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генеральних консульств України. Т.1. 03.01–21.04.1994 р. – 156 арк.
2. ГДА МЗС України. Ф. 1. Основний фонд. – Оп. 5. – Спр. 7356. Довідки по країнах. Т.1. 02.01–28.04.1994 р. – 115 арк.
3. ГДА МЗС України. Ф. 1. Основний фонд. – Оп. 5. – Спр. 8036. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генеральних консульств України. 16.01–26.08.1995 р. – 168 арк.
4. ГДА МЗС України. Ф. 1. Основний фонд. – Оп. 5. – Спр. 8721. Співробітництво з НАТО. Інформаційно-аналітичні довідки з тематики НАТО. 08.01–27.03.1997 р. – 138 арк.
5. ГДА МЗС України. Ф. 1. Основний фонд. – Оп. 5. – Спр. 8881. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генеральних консульств України. Т.2. 22.05–22.12.1997 р. – 236 арк.
6. Duleba A. Deblokácie ruského dlhu. RFE/RL / A. Duleba [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slobodka.org>
7. Komisár EÚ vyjadril obavy, že právny štát a demokracia nie sú v SR dostatočne zakorenené // Sme. – 1997. – 30 mája. – S. 1.
8. Kopeček L. Od Mečiaru k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvých desiatich samostatnosti / L. Kopeček, M. Belko, V. Havlik, J. Sedlár. – Brno: Masarykova univerzita, 2003. – 178 s.
9. Slovensko 1997. Súhrn správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998 / Ed. Bútora M. – Bratislava: IVO, 1998. – 702 s.
10. Slovensko 1998–1999. Súhrn správa o stave spoločnosti / Ed. Mesežnikov G., Ivantýšyn M. – Bratislava: IVO, 1999. – 918 s.
11. SR nebude znásilňovať svoje názory a predstavy o demokracii, hovorí A. M. Húška o rezolúcii EP // Sme. – 1997. – 25 októbra. – S. 2.
12. Szomolányi S. Aký režim sa vynára na Slovensku / S. Szomolányi // Ed. Szomolányi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidlá hry» pokračuje / Ed. S. Szomolányi. – Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy – Nadácia Friedricha Eberta, 1997. – S.7–25.
13. Szomolányi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidlá hry» pokračuje / S. Szomolányi. – Bratislava: FES, 1997. – 207 s.
14. Text rezolúcie Európskeho parlamentu // Sme. – 1996. – 14 decembra. – S. 4.
15. Van den Broek zopakoval výhrady EÚ voči SR, Kramplová sľúbila nápravu, máme vraj dosť času // Sme. – 1997. – 26 júna. – S.

УДК 339.942»200»(477+470)(09)

Андрій Загарій, викладач кафедри суспільних наук Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ В 2000-Х РОКАХ

В статті досліджується еволюція українсько-російського економічного співробітництва в 2000-2009 роках. З'ясовано визначальний вплив політичної складової на стан торгово-економічної взаємодії двох країн.

Ключові слова: Україна, Росія, торгівельні відносини, проблеми співробітництва, взаємовигідне партнерство

В статье исследуется эволюция украинско-российского экономического сотрудничества в 2000-2009 годах. Выяснено определяющее влияние политической составляющей на состояние торгово-экономического взаимодействия двух стран.

Ключевые слова: Украина, Россия, торговые отношения, проблемы сотрудничества, взаимовыгодное партнерство.

The evolution of Ukrainian-Russian economic cooperation in 2000-2009 is analyzed in the article. Essential political influence on the interrelation of trade and economy of two countries is considered.

Key words: Ukraine, Russia, trade relations, problems of the collaboration, the mutually beneficial partnership.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Нагірний Віталій (Краків, Польща)

Ятвязький похід галицько-волинських князів 1248/49 року: перебіг і результати 3

Ващук Дмитро (Київ)

Пограниччя у Великому князівстві Литовському: від конфлікту до правового вирішення 6

Бартош Іван (Ніжин)

Татарський фактор у Литовсько-Московському протистоянні (1474–1480 рр.) 8

Денисюк Василь (Луцьк)

Волинський селянин проти польського шляхтича:

соціальна природа конфлікту у Луцькому повіті в 1795–1860 рр. 10

Трофімук Тетяна (Луцьк)

Удосконалення законодавчої бази виконання рекрутської повинності єврейським населенням

Правобережної України у 20–50-х рр. XIX ст. 13

Гальчинський Богдан (Київ)

Формування засад демократичного світогляду М. В. Лисенка

в умовах українського національного відродження середини XIX ст. 17

Желізняк Василь (Кременець)

Губернатор в системі управління Правобережної України 20

Буліга Микола (Луцьк)

Юридичне забезпечення виборів до Державної Думи царської Росії

(за матеріалами Волинської губернії) 22

Іваненко Оксана (Київ)

Участь учених-природознавців Харківського університету

в міжнародних наукових форумах на початку XX ст. 25

Хома Іван (Львів)

1-ий полк Січових Стрільців під командуванням Є. Коновальця (березень–квітень 1918 р.):

від створення до розформування 28

Мягка Ольга (Миколаїв)

Національно-культурний розвиток польської національної меншини

Південної України в 20-х рр. XX ст. 32

Терещук Марія (Рівне)

Здобуття вищої освіти українцями Галичини у 1919– 1924 роки 35

Гуменюк Оксана (Рівне)

Церковні процеси на початку Другої світової війни

в новоприсланих землях (вересень 1939–червень 1941 рр.) 38

Кокешко Федір (Миколаїв)

Колабораціонізм в роки війни.

Військові формування в складі вермахту і військ СС 41

Ляхно Віта (Полтава)

Місцева окупаційна преса Полтавщини про виїзд і перебування

української робочої сили в країнах Третього Райху 43

Маринченко Ганна (Миколаїв)

Релігійно-церковне життя у Південній Україні в повоєнний період 46

Бойко Вікторія (Луцьк)

УРСР в структурах ООН у післявоєнні роки 48

Ревенко Віра (Миколаїв)

Організація і діяльність сільської художньої самодіяльності

повоєнного періоду в Південній Україні (1945–1955 рр.) 51

Ляхно Олександр (Полтава)

Партійно-державна репресивна політика щодо Спільки Церков ЄХБ у 1960–1980-их роках 54

Середюк Тетяна (Івано-Франківськ)

Вплив еміграційних процесів на родинні відносини українського населення

в кінці XX – початку XXI століття (на прикладі Івано-Франківської області) 57

Ніжник Альона (Рівне)

Правове становище пізньопротестантських конфесій

на українських землях у другій половині XIX – початку XX ст. 60

Грипич Світлана, Білявцева Ольга (Рівне)

Бібліографія культури України доби незалежності як основа підготовки

фахівців-культурологів (на прикладі фондів наукової бібліотеки

Рівненського державного гуманітарного університету) 63

Буліга Ірина (Рівне)

Державно-конфесійні відносини в Україні: проблеми та перспективи 68

Коржик Ольга (Луцьк)

Роль державних структур у реалізації міграційної політики на Волині 71

СЕКЦІЯ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Коберник Ніна (Рівне) Соціально-культурні передумови формування світогляду Кирила і Мефодія	74
Юсупович Адріан (Jusupović Adrian) (Варшава, Польща) Zasięg terytorialny ziemi drohickej w średniowieczu	77
Ісмаїлова Ленора (Луцьк) Характер взаємовідносин Кримського ханства та Османської імперії (70-ті роки XV–XVI ст.)	80
Степонавичене Лирия (Вильнюс) (Литва) Некоторые особенности реализации норм залогового права (в первые годы действия второго литовского статута)	83
Степанов Дмитро (Москва) Отечество и народ. Польское протонациональное самосознание и Освободительная война украинского и белорусского народов 1648-54 гг.	88
Шеретюк Руслана (Рівне) Імперське законодавство кінця XVIII ст. як джерело політики російського самодержавства щодо Уніатської церкви	91
Блох Юлія (Рівне) Лейбористська еліта британського суспільства: оцінка зовнішньополітичних кроків країни на початку XX століття	95
Мишков Віктор (Рівне) Російська Православна церква та старообрядництво: шляхи та проблеми об'єднання	98
Клим'юк Уляна (Івано-Франківськ) Погляди Романа Дмовського на розвиток ідеї польської державності під час Першої світової війни	101
Кузьбіда Малгожата (Kuźbida Małgorzata) (Перемішль, Польща) Zarys dziejów ukraińskiej polityki międzynarodowej: analiza porównawcza z okresu Ukraińskiej Republiki Ludowej jej wpływ na współczesność w kontekście rozwoju doktryny państwowej	104
Щавлінський Микола (Мінськ, Республіка Білорусь) Формирование белорусских частей в Одессе в контексте создания белорусской государственности (1917 – 1919 гг.)	107
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь) Создание советских республик Белоруссии и Украины в начале 1919 г.: отличия и закономерности	109
Сайі Галина (Рівне) Експедиції й погроми євреїв у Другій Речі Посполитій (1918 – початок 1920-х років)	111
Бунечко Сергій (Рівне) Політико-правове становище національних меншин Польщі та їхні майнові права (1918–1939 рр.)	114
Бородинська Ліна (Рівне) Культурницька діяльність євангельських християн у Польщі (1918–1939 рр.)	117
Сидорик Надія (Івано-Франківськ) Німецька національна меншина Польщі в зовнішній політиці Німеччини (1919–1939 рр.)	120
Чорненький Роман (Івано-Франківськ) Мисливство як елітарний засіб відпочинку населення Станиславівського воєводства (1921–1939 рр.)	124
Цьвенк Хенрик (Święk Henryk) (Ченстохов, Польща) Polacy i Rosjanie. Historyczne aspekty skomplikowanych stosunków	127
Мігун Дмитро (Мінськ, Республіка Білорусь) Планы нацистского руководства Германии в отношении Беларуси и Украины в преддверие Второй мировой войны	130
Афоніна Ірина (Київ) Культурно-масові заходи як чинник впливу на формування історичної пам'яті про Другу світову війну в американській та радянській зонах окупації Німеччини (1945–1949 рр.)	135
Оксамитний Юрій (Луцьк) Радянсько-ізраїльські відносини під час палестинської війни 1948–1949 рр.: військово-технічні аспекти	137
Разіцький Віталій (Кременець) Особливості втілення в життя завдань інформаційної політики США в Саудівській Аравії у 40–50-х рр. XX ст. історичної пам'яті суспільства	140
Десятничук Ігор (Рівне) Суспільні процеси в Чехословаччині в 60-х рр. XX ст. як передумови кризи 1967–1970 рр.	144
Віруцька Світлана (Рівне) Події 1968 року в Чехословаччині: югославський резонанс	146
Слесаренко Андрій (Рівне) Прореформаторські та антиокупаційні виступи державно-партійного керівництва й громадськості в Чехословаччині (друга половина 1968 р.–1969 р.)	149
Мартинчук Інна (Рівне) Внутрішньополітичні реалії Словаччини 1993–1998 рр. в оцінках представників євроатлантичних структур	152
Загарій Андрій (Ізмаїл) Економічна співпраця України та Росії в 2000-х роках	156

Гайдукевич Анастасія (Рівне) Історична політика Росії та Польщі кінця XX – початку XXI ст.: шлях до порозуміння?	160
Давидчук Сергій (Рівне) Візит А. Лібермана 4–9 грудня 2009 р. до України та його значення для розвитку українсько-ізраїльських відносин	163
Кошій Юлія (Київ) Проблема Гібралтару в контексті інтеграції Іспанії в НАТО	166
Філіпчук Ігор (Рівне) Філософські ідеї Карела Косіка та Івана Світака	170
Постоловський Руслан (Рівне) Чеські демократичні традиції у вимірі історичної пам'яті суспільства	171
Троян Сергій (Рівне) Цивілізаційні особливості України у вимірі глобалізації	177
Киридон Алла (Київ) Колорит пам'яті у «просторі досвіду» і «горизонт очікувань» у перехідні епохи	180
Білянський Олег (Тернопіль) Особливості суспільно-політичного розвитку Польщі (1991–2005 рр.)	182

СЕКЦІЯ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне) Двір волинського князя Володимира Васильковича як осередок книжної культури в історичних джерелах та українській історіографії	186
Лопацька Наталія (Рівне) Особливості еволюції статусу Дерманського монастиря у кінці XVI – першій половині XVII ст.	189
Капустін Гліб (Рівне) Детермінанти формування навчально-виховного вектора діяльності православних братств на Волині у другій половині XIX ст.	192
Тимочко Ірина (Рівне) Аспекти благодійницької діяльності Острозького Кирило-Мефодіївського православного братства	195
Біляк Леся (Івано-Франківськ) Громадсько-політична діяльність Кирила Трильовського у період ЗУНР (1918–1923 рр.)	198
Галуха Василь (Рівне) Передумови та законодавче забезпечення меліорації на Волині у міжвоєнний період	202
Паврозник Тетяна (Рівне) Взаємовідносини партії «Сельроб» з польською владою у міжвоєнний період	205
Переходько Наталія (Рівне) Діяльність станцій опіки над матір'ю та дитиною у Західній Волині (1921–1939 рр.)	209
Давидюк Руслана (Рівне), Гладка Лариса (Рівне) Заборона Рівненської повітової «Просвіти»: причини та наслідки	211
Ткачук Ірина (Кременець) Роль діячів «Просвіти» в історії Волині (20-30-ті рр. XX ст.)	214
Ткачук Ірина (Острог) Організаційна структура та програмні засади Товариства імені Петра Могили (1931–1939 рр.)	216
Синяк Степан (Рівне) Участь польських парамілітарних організацій Волині в святкуваннях ювілейних дат Польської держави	219
Кравчук Дмитро (Рівне) Партизанський рух на Рівненщині у 1941–1944 рр.: передумови, етапи розгортання	222
Чернявський Валерій (Миколаїв) Качественный и количественный состав населения, вывезенного на принудительные работы в Третий рейх в 1941–1944 годах (на материалах Николаевской области)	225
Добровичинська Валентина (Рівне) Культурне дозвілля цивільного населення та німецьких окупантів у м. Рівному (1941–1944 рр.)	229
Мазурок Валентин (Кременець) Суспільно-політичні процеси на Волині на завершальному етапі Другої світової війни	232
Антонюк Ярослав (Острог) Керівництво і структура оунівського підпілля на Берестейщині (1944–1952 рр.)	235
Ленартович Олег (Луцьк) Збройна боротьба на Волині (1944–1945 рр.)	238
Вертелецька Наталія (Рівне) Динаміка етнонаціональної структури населення Рівненщини після Другої світової війни (1944–1953 рр.)	241
Шафрай Олена (Рівне) Ідеологічний контроль над освітньою галуззю західноукраїнських областей у повоєнний період	245
Скакальська Ірина (Кременець) Спогади Ю. Шумовського як джерело з історії діяльності духовної інтелігенції Волині першої половини XX ст.	247
Сорочинська Тетяна (Рівне) Становлення радянської системи педагогічної освіти на Рівненщині: спроба ретроспективного аналізу	250

Борейко Галина (Рівне) Професійний театр Рівного 50–60-х років ХХ століття	253
Ларькіна Людмила (Рівне) Створення комісії сприяння за дотриманням законодавства про релігійні культу на Рівненщині (1960–1965 рр.)	256
Загребельна Людмила (Острог) Християни віри євангельської на Рівненщині (60-ті – середина 80-х рр. ХХ ст.)	258
Соловей Олександр (Кременець) Кременецька тюрма як знаряддя боротьби окупаційних режимів з населенням краю	261
Томаченко Олександр (Луцьк) Краєзнавство в системі шкільної історичної освіти	265

СЕКЦІЯ ІV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Пшеничний Юрій (Дубно) Керамічний комплекс ранніх слов'ян із села Липа Дубенського району Рівненської області	269
Блануца Андрій (Київ) Ординський посол Михайло Васильович Свиноський та історія надання йому маєтку Свинохи на Волині (два документи про надавчу політику Ягеллонів на українських землях Великого князівства Литовського)	271
Чекурков Василь (Рівне) Основні типи керамічного посуду ХV – першої половини ХVІІ ст. за результатами розкопок 2005 року в Дубні	274
Бурян Олександр (Кишинів, Республіка Молдова), Красножон Андрій (Одеса) Конструктивні характеристики Бендерської фортеці (ХVІ–ХVІІІ вв.)	277
Войтюк Олексій (Рівне) Достовірність робіт Наполеона Орди на прикладі малюнків замків у Острозі, Тайкурах і Корці Рівненської області	282
Бундюченко Тетяна (Миколаїв) Формування демократичного світогляду М. М. Аркаса під впливом родини	284
Якобчук Світлана (Київ) Листування Ф. П. Матушевського до С. О. Єфремова як джерело дослідження громадського життя початку ХХ ст.	287
Якобчук Надія (Київ) Листування І. М. Каманіна з І. І. Білозерським (1903–1909 рр.) як історичне джерело	289
Березовський Олег (Київ) Друковані періодичні органи українських партій Наддніпрянщини (1905–1914 рр.) у вітчизняній історіографії	292
Сова Андрій (Львів) Символіка українських організацій «Сокіл» у Галичині (кінець ХІХ століття – 1939 р.)	295
Назарова Катерина (Миколаїв) Аграрна історія УРСР наприкінці 1920– початку 1930 років як предмет досліджень сучасної зарубіжної історичної науки	299
Зеркаль Микола (Миколаїв) Сучасна історіографія історії України 20-х років ХХ століття	303
Нефьодов Дмитро (Миколаїв) Історіографія підпільно-партизанського руху у Південній Україні в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1944 рр.): аналіз мемуарних джерел	306
Турчин Тетяна (Івано-Франківськ) Сучасна українська історіографія про умови праці та побуту українських «остарбайтерів» у Німеччині в роки Другої світової війни	309
Мармілова Ольга (Донецьк) «Донецький вісник» як джерело вивчення історії остарбайтерів Донеччини	312
Кондратенко Олег (Київ) Підготовка узагальнюючого курсу «Нариси стародавньої історії УРСР»	315
Хрящевська Людмила (Миколаїв) Тенденції етнодемографічного розвитку української нації у ХХ – на початку ХХІ ст.	318
Пастушенко Тетяна (Київ) Метод усної історії та усно історичні дослідження в Україні (Дослідження за методом усної історії в Україні: світовий досвід та вітчизняні перспективи)	321
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	326
ЗМІСТ	329

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – *В.М. Шеретюк*

Комп'ютерна верстка – *В.Б. Самсонюк*

Обкладинка – *Г.В. Волохов*

Підписано до друку 29.11.2010 р.
Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 31,7.
Замовлення № 91/1.

Відруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненській державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Вип.20. – Рівне: РДГУ, 2010. – 333 с.